

Jancsik Balázs

A JÁZSÁG A 10. SZÁZADBAN A TÁRGYI KULTÚRA TÜKRÉBEN

Dolgozatom megírása során kettős célt tűztem ki magam elé. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Régészettudományi Intézete és a Jász Múzeum, a Jászság területén folytatott közös ásatásainak feldolgozását, valamint a Jászság honfoglalás és kora Árpád-kori régészeti képének áttekintését.

A Jászságban a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Régészettudományi Intézete és a Jász Múzeum már több lelőhelyen folytattak kutatásokat. Ezek közül a lelőhelyek közül Jászberény–Alsómuszály homokbányán, Jászfelsőszentgyörgy–Zagyván túlon, illetve Pusztamonostor–Tözsér tanyán a negatív ásatási eredményekből kifolyólag csak szórványleleteket ismerünk. A dolgozatban utóbbi két lelőhely szórvány leletanyagának közlésére vállalkoztam, valamint Jászberény–Alsómuszály homokbánya lelőhely embertani anyagainak a publikálás után készített ¹⁴C eredményeit értékeltem. A másodjára beszolgáltatott embertani anyag ¹⁴C vizsgálatai ugyanis az illető halálát 95,4%-os valószínűséggel 890 előttre, vagyis a honfoglalás általánosan elfogadott dátuma elé helyezik.

A szórványleletek közül külön érdekes Jászfelsőszentgyörgy-Zagyván túl lelőhely ezüst dirheme, ami *terminus post quem* a 851 évre lehet keltezni. Valószínűsíthető földre kerülése meglehetősen tág időhatárok között mozog, azonban ez az eddig ismert egyetlen ilyen típusú érme a Kárpát-medencéből.

Ezzel szemben Jászfákóhalma–Béke TSZ II. lelőhelyen sikerült feltárni egy honfoglalás és kora Árpád-korra keltezhető lelőhelyet, egy 15 (vagy 14) sírből álló temetőnek feltehetően a részletét. Sajnos a sírokat mind mezőgazdasági munkák, mind a régmúltban sírablók bolygatták, így eredeti gazdagságukról teljes képet nem alkothatunk. A töredékes leletanyag alapján a közösség szegényesnek mondható, a 10. századnak legkésőbb a közepén nyithatta a temetőt, melyet a 10. század végéig biztosan használt, nem kizárt azonban, hogy a 11. században is használatban volt a temető. A temető leggazdagabb elhunytja a 3. sírban fekvő férfi lehetett, a szórvány aranyozott ezüst alapú ötvözetből készült kerek ruhaveretek pedig talán egy gazdagabb női sírra vagy sírokra utalnak.

Dolgozatomhoz kapcsolódóan készítettem egy adatbázist a Jászság és szűkebb környezetének 10–11. századi lelőhelyeiről, melyeket térképre vittem. Ez az eddigi legteljesebb

adatbázis, amivel kutató dolgozott a Jászság honfoglalás kori régészetében. A kirajzolódó kép az eddigi kutatói véleményeket a Jászságot illetően megerősíti. A Jászság nem tekinthető a régészeti leletanyag alapján önálló egységnek a honfoglalás és kora Árpád-korban, feltételezhető, hogy Heves megye hasonló korú lelőhelyeivel alkotott egy csoportot. Ugyanakkor örvendetes új eredmény, hogy az ismert jászsági 10–11. századi lelőhelyek több mint negyede, majdnem harmada 2016 óta került megismerésre, vagyis az óta, amióta a jászberényi Jász Múzeumban újraindult a régészeti kutatómunka. Ez is jól példázza, hogy egy terület kutatottságában mind mennyiségileg, mind (a feltárások miatt) minőségileg milyen drasztikus mértékben megugorhat a rendelkezésünkre álló leletanyag és információ száma, amennyiben a terület szisztematikus kutatása előtérbe kerül.

Külön érdekes az a 10. századi, de a lelőhelyek alapján akár még a 11. században is megfogható lelőhelymentes sáv, amely ezt a Heves megyei – jászsági csoportot a Közép-Tisza-vidéktől elválasztja. Az egyes lelőhelycsoportok elkülönítése nagyban függhet ezektől a lelőhelymentes sávoktól, amennyiben azok a múltban is léteztek, és nem csak a jelenkori régészeti kutatás egyenetlenségei képződnek le ilyen formán. Erre a kérdésre viszont jelenleg teljes bizonyossággal választ nem adhatunk. Beszédes ugyan, hogy a Jászság déli részén ismertek más korszak-beli lelőhelyek is, csak honfoglalás koriak nem, ugyanakkor nem is történt meg a Dél-Jászság szisztematikus terepbejárása, lelőhelyeinek feltérképezése, és a lelkes amatőrök is jóval gyakrabban járják a Jászság északi részét (vagyis maga a kutatottsága a régióknak is aránytalan). Ameddig viszont ennek a lelőhelymentes sávnak a létezését nem tudjuk bizonyítani és cáfolni sem, addig nagy bizonyossággal a térség településtörténete sem rajzolható meg. Jelen pillanatban csupán annyit tehetünk, hogy a jelenlegi kép alapján alkotunk modellt, fenntartva annak a lehetőségét, hogy ez az újabb kutatásokkal módosulni fog.